

„VAGY-VAGY”-OK „IS-IS” ORSZÁGBAN

Különös politikai párosok újrafeltűnése követhető végig a XX. századi magyar történelemben.

Radnóti Miklós atyai pártfogójának, a katolikus költő és gondolkodó Sík Sándornak például van egy kommunista testvére, Sík Endre. Moszkvai emigrációja után itthon egy időben külügyminiszter. Emlékiratainak kötetét később moszkvai berzenkedésre, eretnekszámba menő részletei miatt vonják be a könyvpiacról.

Rajk Lászlónak, a legnagyobb hazai koncepciós per „névadó” áldozatának még 1945 előtt, illegális kommunista korszakában, lebukása után az öccse, a nyilas belügyi államtitkár – állítólag – segített abban, hogy elkerülje a legsúlyosabb ítéletet.

Az 1956-os forradalom után kivégzett fiatal munkásról, Bárány Jánosról írják kortársi emlékezések, hogy pufajkássá lett apjával még a siralomház előtti időkben is gyilkos vitákat folytattak a történetek értékeléséről.

A társadalom mikrovilágába, a családokba belepréselődött ellentétek mondhatni típusjelenségek egy köztes földrajzi helyzete miatt is külső történelmi kényszerek sávjába szorult országban. Mi több, a kielezett döntési helyzeteknek, szakítópróbáknak tartósan kitett övezetben – gondoljunk csak Jalta következményeire – az egyénekbe is belekódolódik a kettősség: meglevő, de éppen aktuális külső szempontok alapján egymást kizáró értékek, nézetek egyikéről másikáról bizonyos időszakokban tanácsosabb hallgatni.

A Kádár-korszak hallgatólagos alkujának ez is része volt. Az „aki nincs ellenünk, az velünk van” első titkári jelszava másként úgy fogalmazható meg: ha nem akartok beleszólni érdemben a dolgok menetébe, akkor élvezhetitek a viszonylagos gyarapodást és nyugalmat. A tömeges alku ilyen alapon köttetett meg, s 1956 teljesebb igazságai ezáltal felejtődtek el. De a rendszerváltozás erőszak nélkülsége, a békés fordulat, az intézményesített – kerekasztal melletti – megegyezés erre a ki nem mondott Janus-arcúságra is épült, épülhetett. Az addig lefojtott, lappangó politikai vonzódások nyílttá válhattak, s a korábbi kényszerjelleg akár még erkölcsi önfelmentést is adhatott a színt váltóknak, az akkor elhíresült kifejezéssel a „damaszkuszi úton” közlekedőknek.

A szocializmusnak nevezett majd fél évszázad alatt szocializálódott korosztályok lakosságon belüli aránya miatt a mai magyar társadalom „is-is” társadalom. Tehát nem csupán természetesnek tekinthető, minden demokráciában meglevő – pártoktól megjelenített – érdekellentétek jellemzik. Itt a nagy számban egymás mellett élő, s a generációs élményeik alapján is különbözőképp gondolkodó emberek már életkoruk alapján sem igen adják fel egymással gyökeresen ellentétes elveiket. Erről megfélekedni politikusnál vakság, rosszabb esetben színlelt vakság.

A politikusok, közéleti szereplők voltaképpen azok képviselőiben járnak el, akik gyakorta megütközve figyelik a megválasztottak (avagy az önjelöltek) túlhajtott küzdelmét. A képviselői demokrácia eme közvetettsége persze megóvja a társadalmat attól, hogy hétköznapi életének folyamatosságát állandó ellentétek tördeljék szét. A pártpolitikai harcok a parlamentben és a közéletben modellezik s jó esetben moderálják a társadalom belső küzdelmeit.

A mai politikai viták hangnemétől, esetenként kisszerűségétől megcsömörlötteket nem vigasztalja, hogy például 1848 nagy forradalmi váltóláza csak utólag tűnik az egyetértés fennkölt pillanatának: annál szókimondóbb, kíméletlenebb polémiákat aligha olvashatunk, mint amelyeneket a legnagyobbak, Széchenyi és Kossuth, Petőfi és Vörösmarty vívott egymással.

Viták és kíméletlenségek manapság is akadtak, s ezek alapján hiú emberek akár korszakos szereplőknek vélhetik magukat, pedig időket naggyá nem a szembefeszülések indulatai tesznek. „Is-is” országban lehet és kell feltenni „vagy-vagy”-okat a pártbeszédben, de a történelem más rőffel és súllyal mér, mint a napi politika szatócsboltjai. Nem is az a szomorú, hogy gyakorta látni hamis címkézést, szellemi bicskázást, hanem az, ha okos ember sem veszi észre e különbözőzésben, hogy a múltunk miatt sokfelé hasadozott, vitában tobzódó közösség, „is-is” ország együtt a nemzet maga.